

Pagrindiniai mokymo metodikos principai

Svarbiausia Annos Schmidt-Schklovskajos mokymo sistemos idėja – dvasinis ir fizinis skambinimo fortepijonu vientisumas. Tai ypatingas dėmesys garsui ir intonacijai, muzikos suvokimui ir klausos kontrolei techniniame darbe bei atidus dėmesys individualiems mokinių gebėjimams. Šiuo atžvilgiu A. Schmidt- Schklovskaja yra geriausių fortepijono atlikimo ir pedagogikos tradicijų tesėja.

Garsas ir prisilietimas – tai pirmas ir svarbiausias mokymo sistemos elementas. Deja, pradiniam fortepijono mokymo etape garsas dažnai praranda svarbiausią vietą. Taip įvyksta galbūt dėl to, kad jį užgožia kiti mokymosi proceso elementai (pvz., technika, natų teksto skaitymas). Tai galima būtų palyginti su spalvų ignoravimu vaizduojamame mene ar kūno judesių ignoravimu vaidyboje. Pianistui gali būti sudėtinga sutelkti dėmesį į išraiškingą garsą dėl daugelio priežasčių: lygiavertės temperacijos, tembro abstraktumo, fizinio grojančiojo nutolimo nuo garso šaltinio (stygų).

A. Schmidt-Schklovskaja savo mokymo metodu siekė dainingo ir „spalvingo“ tono, o ne „balto“ bereikšmio garso. Kad pianistų pirštai taptų „stygų tęsiniais“, pedagogė pasitelkė įvairias asociacijas ir lytėjimo pojūčius. Ji sukūrė sistemingesnę ir tikslesnę grojimo „už klavišų“ būdą, kurio užuomazgos siekia Beethoveno laikus. Akcentuodamas atlikėjo ir instrumento vientisumą, S. Rachmaninovas pianistų rankas vaizdingai lyginio su medžio šaknimis, įaugusiomis į pirštus.

Intonacija – ne mažiau, nei garso išgavimas, svarbi metodo mokymo dalis. Kadangi fortepijonas yra fiksuotu aukščiu ir lygia temperacija pasižymintis instrumentas, nukrypimai nuo garso aukščio yra neįmanomi. Todėl pianistai neturi šio natūralaus išraiškos būdo, pvz., kaip vokalistai ar instrumentalistai. Fizinis lengvumas, išgaunant reikiamo aukščio garsą fortepijonu, yra ir privalumas, ir trūkumas. Fortepijonu neįmanoma išgauti tobulai lygaus legato, tad šis grojimo menas remiasi gebėjimu sukurti iliuziją. Norėdami sukurti ir „išlaikyti“ išraiškingą skambesį, pianistai daug dėmesio turėtų skirti darbui su garso intonacija, t.y. ugdyti gebėjimą sekti „gyvas kreives“, melodijos „kvėpavimą“ ir išreikšti juos grojant. Melodiniai intervalai turėtų būti traktuojami ne kaip „tarpai“ klaviatūroje, bet kaip skirtingo dydžio ir „tankio“ erdvės.

Sąvoka „iš vidaus į išorę“. XX a. pianistai ir pedagogai suvokė, kad pagrindinis vaidmuo fortepijono technikos ugdyme tenka protui. Tai naujoji „psichotechninė mokykla“, kurios šalininkai svarbiausiu grojimo principu laikė „smegenų-ausies-judesio“ ryšį ir manė, kad visų pirma muzikinis tekstas turėtų apibrėžti pianistų judesius. Remdamasi šiuo principu, A. Schmidt-Schklovskaja ieškojo išraiškingo fortepijono garso išgavimo būdo, kuris kiltų „iš ausies“ ir tik tada būtų siejamas su konkrečiais raumenimis ir pojūčiais. Tuo pačiu ji mokė nekopijuoti mokytojo judesio, o „rasti garsą“, taip ugdydama techniką „iš vidaus į išorę“. Pirmas šią sąvoką panaudojo pianistas ir pedagogas Grigorijus Koganas (1901-1979).

„Individualus požiūris“. A. Schmidt-Schklovskaja ypatingą dėmesį skyrė mokinių asmenybėms ir stengėsi atskleisti kiekvieno muzikinius gebėjimus, padėdama individualiai prisitaikyti prie instrumento. Pedagogė pabrėžė, kad sėkmingam darbui mokytojas turi sukurti tinkamą atmosferą, kad mokiniai pasitikėtų savimi ir džiaugtųsi muzikavimo procesu.

Konkrečios gairės ir pratimai

Mokymo sistemos principų įgyvendinimui A. Schmidt-Schklovskaja sukūrė konkrečius praktikos metodus ir unikalius pratimus, kurie yra „gana elementarios technikos formulės, kuriose užkoduoti įvairūs garso išgavimo būdai“ (G. Minsker). Šie pratimai – tai maži modeliai, kuriais remdamiesi fortepijono pedagogai gali kurti individualius derinius pagal poreikį. A. Schmidt- Schklovskaja išsamiai aprašo, ką

pianistas turėtų jausti, atlikdamas kiekvieną pratimą ir kaip šį jausmą pajungti klausos kontrolei.

Viena iš kertinių sistemos ašių - **teisinga stambiųjų ir smulkiųjų raumenų darbo pusiausvyra**. Ji pabrėžia, kad rankos turi dirbti ne nuo pečių, o nuo liemens, todėl pagrindinis krūvis tenka stipriems nugaros ir krūtinės raumenims. Taip pat ji akcentuoja, kad dėmesys teisingai grojančiųjų laikysenai turėtų būti pirmoji mokytojo užduotis organizuojant grojančiojo judesius.

XIX a. antroje pusėje Europos muzikos mokyklose paplito traumos, atsiradusios dėl netinkamo raumenų ir sausgyslių grupių naudojimo. Tai buvo susiję su reikalavimu groti nenatūraliai aukštai išlenktoje pirštų padėtyje. Toms traumoms buvo suteiktas netgi specialus terminas – „pianistų spazmas“. Fiziologas I. Kryžanovskis tvirtino, kad pagrindinė laisvumo darbo būsenoje sąlyga yra kūno padėtis, o stambieji raumenys - pianistų jėgos šaltiniai. Remdamasis kaulų, sąnarių ir raumenų fiziologinėmis savybėmis, jis pabrėžė, kad visi rankų judesiai grojant turėtų būti „apvalūs“, lyg lanko ar elipsės formos. Taip pat svarbu suprasti, kad iš skirtingų raumenų grupių reikalaujama jėga turi būti proporcinga tų raumenų fiziologinėms galimybėms.

Klaidinga būtų manyti, kad grojant atsipalaidavus, rankos kabo kaip skudurai. Pianisto aparatas turėtų būti laisvas, bet organizuotas. Raumenų darbą galima būtų palyginti su guma – kai reikia, įsitempia ir tuoj pat atsipalaiduoja. Įtempdami raumenis daugiau nei reikia, pianistai išnaudoja daugiau raumenų energijos, o tai lemia greitą nuovargį. Fiziologiškai pagrįstos padėties ir judesiai leidžia nedirbantiems raumenims būti laisviems ir pasiruošusiems sekančiam judesiui. Pernelyg didelis raumenų įtampos poveikis – raumenų darbo disbalansas. Grojant nedirbančiųjų raumenų įsiveržimas persiduoda dirbantiems, todėl „grojantieji“ raumenys dar labiau įsiveržia. Taip atsiranda ydingas ratas, galintis sukelti traumas. A. Schmidt-Schklovskajos metodas moko teisingai paskirstyti krūvį tarp didžiųjų ir mažųjų raumenų, taip sudarant sąlygas laipsniškam pirštų lankstumui ir judrumui lavinti. Čia verta paminėti pratimų seriją, kurioje kaip technika naudojamas „persistengimas“, palaipsniui tempiant raumenis. G. Minsker tai vadina „praktika per padidinamąjį stiklą“, kai pratimų pagalba sureikšminant judesį, pianistas suvokia aiškesnį ir teisingą pojūtį. Norėdama padėti mokiniams atrasti teisingą raumenų pojūtį, A. Schmidt- Schklovskaja prašė liesti jos pačios rankas, taip perteikdama tinkamą pojūtį.

Ranka kaip kanalas. A. Schmidt-Schklovskaja lygina ranką su kanalu, per kurį sklinda garsas. Pasak pedagogės, pianistas turėtų jausti laisvą „sklendimą“ rankose ir muzikoje be jokios įtampos, spazmų ir fiksacijos kūne. Tokia garso „nukreipimo“ per kūną ir rankas būseną padeda atlikėjui tapti vientisu organizmu su instrumentu. Tuomet pianistas beveik nejaučia rankų ir gali susitelkti į muzikos pajautimą bei jos tėkmės valdymą.

„Suimti ir laikyti“. Metodo autorė tikėjo, kad rankų ir pirštų darbo grojant susiejimas su kasdieniais veiksmais (pvz., įsivaizduojant, kad keliam kažką lengvo, kabinam medų iš stiklainio, paimam kažką į rankas, maigome tarp pirštų ir t.t.) – natūraliausias rankų lavinimo būdas. Tokiu būdu, vietoj griežtos ir statiškos rankų padėties traktavimo, mokiniai supranta rankas kaip darbo priemonę muzikiniams uždaviniams atlikti.

Mintys ir judesiai turėtų būti nukreipti į vidinį pasaulį, o ne į išorinio judesio formą. Taip pasiekiamas sodrus skambėjimo tonas ir patogi rankų laikysena, nei tuo atveju, jei mokinių būtų prašoma stebėti pačią rankų padėtį. Čia labai svarbios asociacijos ir vaizdiniai. Pvz., jei grojama pernelyg suglebusiomis ar įtemptomis rankomis, reiktų pasiūlyti „laikyti gėlę“ delne taip, kad jos nesuspaustų – rankų padėtis akimirksniu pasikeis!

Sąvoka „suimti ir laikyti“ reikalauja vengti pavienių riešo judesių. A. Schmidt - Schklovskaja pabrėžia, kad riešo funkcija grojant fortepijonu yra papildyti rankos judesius

ir būti absorbuojančia „spyruokle“. Vientisi stambiųjų rankos dalių judesiai laiduoja geresnę kontrolę ir tikslumą, priešingai nei izoliuoti riešo judesiai.

Rankos padėtis ant klavišų turėtų būti stabili, t.y. ne tradicinė „tilto“ padėtis, o remiantis į visą delną. Pedagogė aiškina, kad „tiltas“ fiksuoja rankos padėtį ir apsunkina pirštų darbą, o plokštesnė „delno“ padėtis su spyruokliuojančiu „kupuolu“ plaštakos viduje, sudaro geriausias sąlygas savarankiškam pirštų darbui. Laisvai plaštakų padėčiai pajusti patartina įsivaizduoti „orą“ tarp pirštų kauliukų.

A. Schmidt-Schklovskajos metodika moko atlikėją užmegzti tamprų judesio ir garso ryšį, t.y. pasiekti „garso ir raumenų sintezę“. Ši sistema yra unikali tuo, kad skatina pianistus giliau pažvelgti į savo meną ir už jo slypinčią mokslą, o taip pat suteikia galimybę „pertvarkyti“ ydingą techniką bet kokiame amžiuje. Esu įsitikinusi, kad metodika nusipelnė didesnio dėmesio šiuolaikinėje pedagogikoje.

Mokomąją medžiagą parengė **Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos vyr. mokytoja Jurgita Kazakevičiūtė.**

Literatūra

Digrys, L. (1998). Kaip groti vargonais. Vilnius: Lietuvos Muzikų Draugija, Religinės muzikos centras.

Golubovskaja, N. (2007). The Art of Development of the Performer. Sankt-Peterburgas: Compositor Publishing House.

Kogan, G. (1966). Introduction to Individual Piano Technique: based on creative sound volition, by K. Martienssen. Maskva: Leidykla „Muzyka“.

Schmidt-Schklovskaja, A. (2002). On the Development of Piano Skills. Maskva: Leidykla „Klassika-XXI a.“.

Tchernik, J. (2017). Healthy Piano Technique and the Prevention of Professional Injuries: an Exploration of the Schmidt-Schklovskaja-Minsker Method and its Implementation in Piano Pedagogy. Prieiga per internetą: <https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/handle/10315/34528>

Video įrašų nuorodos:

Khomichko, A. (2020). How to overcome hand pain? Exercises For Pianists, Part 1 Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=pcoRaWMQVgQ>

Taubman, D. (2020). Choreography of the Hands: the work of. Prieiga per internetą:

<https://www.youtube.com/watch?v=suwdLaYBaAs>

<https://www.youtube.com/watch?v=SSCyb43wQdA>

<https://www.youtube.com/watch?v=pxeWx6q24Po>

<https://www.youtube.com/watch?v=r6DedWiTogM>

Lister-Sink's, B. (2009). Freeing the Caged Bird: Potentially Harmful Technical Habits. Prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=IO4JROq_sgw

Alexander Technique for Pianists. Prieiga per internetą:

https://www.youtube.com/watch?v=w_YB3c_Z320

<https://www.youtube.com/watch?v=fl2IecdGKg4>

Minsker, G. (2014). Lekcija – dialogas su G. Minsker. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=uZDIhQP5AzY>